

Základy vyhledávání v elektronických informačních zdrojích

PhDr. Martina Machátová

Moravská zemská knihovna v Brně

Tel.: 541 646 170

E-mail: machat@mzk.cz

Poslední aktualizace: 23. března 2022

1. Moravská zemská knihovna v Brně

www.mzk.cz

MZK v číslech – rok 2020

- Knihovní fond:
 - více než 4,3 miliony svazků celkem,
 - roční přírůstek asi 39 000 knihov. jednotek,
 - dochází asi 6 795 periodik ročně.
- Asi 14 000 registrovaných čtenářů.
- Asi 155 000 návštěvníků ročně.

Fond MZK

- **Kompletní česká tisková produkce:
povinný výtisk od r. 1935.**
- Speciální druhy dokumentů: rukopisy, staré tisky, prvotisky, mapy, hudebniny, grafika, bibliofilie, normy a patenty.
- Sbírka komeňan, zednářské literatury, masarykian a bezručian.
- Soukromé knihovny významných osobností (Otakara Březiny, Jakuba Demla, Josefa Floriana a Augustina Vrzala).

Studovny MZK

- Zahraniční knihovny.
- Humanitní a sociální vědy.
- Přírodní a technické vědy.
- Studovna periodik.
- Studovna rukopisů a starých tisků.
- 1 týmová studovna.
- Tichá studovna (individuální boxy).

MZK

Digitální knihovna: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/>

Browser tabs: Moravská zemská knihovna v Brně, Hledání | Moravská zemská knihovna

Address bar: www.digitalniknihovna.cz/mzk/search?q=Palacký Dějiny

Navigation: Sbírký, Procházet, Informace, English

Results: 1 - 60 / 211751

Filters:

- Dostupnost: pouze veřejné (37262), pouze neveřejné (174489), Vše (211751)
- Klíčové slovo: Mapové sbírky (12107), Mollova mapová sbírka (12106), Dějiny (5785), Historické budovy (3342), Vojenská topografie (3127), History (2998)
- Autor: Rakousko-Uhersko (2237), Militärgeographisches Institut (1633), Vischer, Georg Matthaeus (1192), Merian, Matthaeus (1106), Univerzita Karlova (1058), Geyer (843)

Search results:

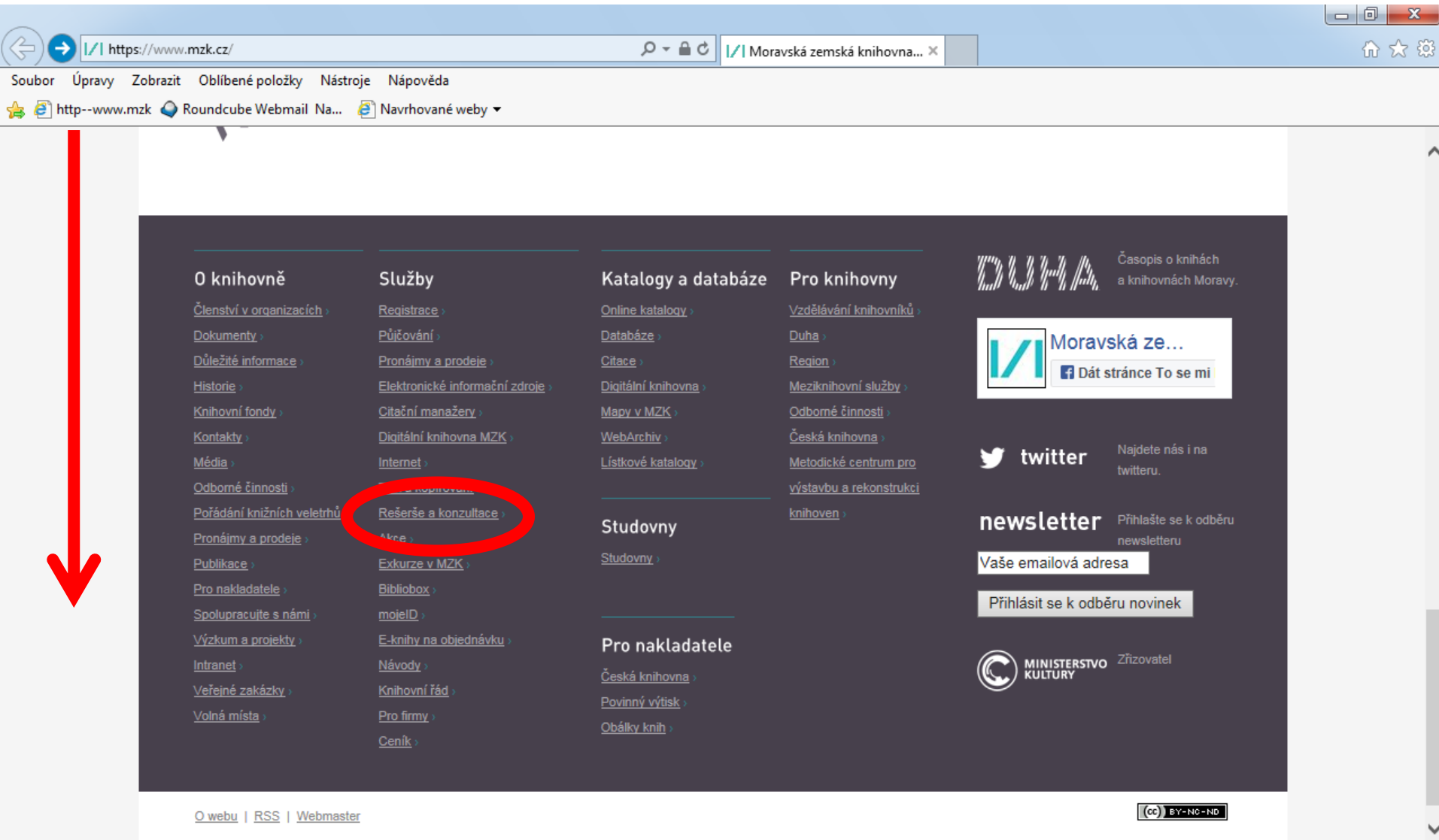
Image	Title	Author	Year	Availability
	Decus Solitudinis: Sive Vita, Et Obitus	Jeronym, asi 342-420	1732	Kniha
	Annales Galantes	Desjardin, Marie-Catherine	1677	Kniha
	Le Nozze, Dramma Giocoso	Goldoni, Carlo, 1707-1793	[1764?]	Kniha
	Farrago: Poematum ab aliquot studiosis poeticae	Hodějovský z Hodějova, Jan	1561	Kniha
	Julius Mařák : 29.III.1832-8.X.1899	Mařák, Julius	1981	Kniha
	Nerovnost, spravedlnost, politika : Česká republika	Matějů, Petr	2000	Kniha
	Finanční analýza a plánování podniku	Grünwald, Rolf	2007	Kniha
	Vzpomínky diplomata : ze vzpomínek a dokumentů	Mastný, Vojtěch	1997	Kniha
	Přehled sovětské literatury. 2. část	Mathesius, Bohumil	1971	Kniha
	Aspekty tradiční alchymie : alchymické texty a			Kniha
	Přehled sovětské literatury. 1. část			Kniha
	Zpěvy rolnické : (Georgica)			Kniha

Služby MZK

- Výpůjční.
- Reprografické.
- Přístup na Internet a k licencovaným zdrojům.
- Meziknihovní výpůjční služby
(včetně mezinárodních).
- Rešeršní služby.
- Konzultace, písemné informace.
- Výstavy.
- Vzdělávací a kulturní akce, přednášky a školení,
školení z oblasti vyhledávání odborné literatury.

MZK

Rešerše, konzultace, poradenství

The screenshot shows the homepage of the Moravská zemská knihovna (MZK). A large red arrow points from the top left towards the 'Rešerše a konzultace' link in the 'Služby' column. The website has a dark blue header with navigation links and a main content area with several columns of links. The 'Rešerše a konzultace' link is circled in red.

Navigation Bar:

- Soubor
- Úpravy
- Zobrazit
- Oblíbené položky
- Nástroje
- Nápověda

Search Bar: <https://www.mzk.cz/>

Main Content Area:

- O knihovně**
 - Členství v organizacích
 - Dokumenty
 - Důležité informace
 - Historie
 - Knihovní fondy
 - Kontakty
 - Média
 - Odborné činnosti
 - Pořádání knižních veletrhů
 - Pronájem a prodeje
 - Publikace
 - Pro nakladatele
 - Spolupracujte s námi
 - Výzkum a projekty
 - Intranet
 - Veřejné zakázky
 - Volná místa
- Služby**
 - Registrace
 - Půjčování
 - Pronájem a prodeje
 - Elektronické informační zdroje
 - Čítační manažery
 - Digitální knihovna MZK
 - Internet
 - Rešerše a konzultace**
 - Akce
 - Exkurze v MZK
 - Bibliobox
 - mojeID
 - E-knihy na objednávku
 - Návody
 - Knihovní řád
 - Pro firmy
 - Ceník
- Katalogy a databáze**
 - Online katalogy
 - Databáze
 - Citace
 - Digitální knihovna
 - Mapy v MZK
 - WebArchiv
 - Lístkové katalogy
- Pro knihovny**
 - Vzdělávání knihovníků
 - Duha
 - Region
 - Mez knihovní služby
 - Odborné činnosti
 - Česká knihovna
 - Metodické centrum pro výstavbu a rekonstrukci knihoven
- Studovny**
 - Studovny
- Pro nakladatele**
 - Česká knihovna
 - Povinný výtisk
 - Obálky knih

Right Sidebar:

- DUHA** Časopis o knihách a knihovnách Moravy.
- Moravská ze...** [Dát stránce To se mi](#)
- twitter** Najdete nás i na twitteru.
- newsletter** Přihlašte se k odběru newsletteru
- Vaše emailová adresa
- Přihlásit se k odběru novinek
- MINISTERSTVO KULTURY** Zřizovatel

Footer:

- [O webu](#) | [RSS](#) | [Webmaster](#)
- [CC BY-NC-ND](#)

MZK

Akce MZK pro veřejnost

Browser interface showing the MZK website with a list of events and a sidebar with navigation links.

Events List:

- 23/03** Jan Skácel: Básně 2022
→ [Výstava](#)
- 23/03** Několik ukrajinských slov o válce
→ [Výstava](#)
- 23/03** (Re)vize knihoven 21. století. Prostor - funkce - příležitost.
→ [Výstava](#)
- 23/03** Voda živá a mrtvá - plazmatem proti špíně
→ [Přednáška](#)
- 24/03** ONLINE: Kde a jak hledat odbornou literaturu?
→ [Školení](#)
- 28/03** Promítání: Krajina v tísní (2017) a diskuze s poradcem pro změnu ...
→ [Promítání](#)
- 30/03** Wikipedie: WikiGap 2022
→ [Beseda](#)
- 31/03** ONLINE: Poznáváme digitální knihovny
→ [Školení](#)
- 07/04** ONLINE: Kde a jak hledat odborné zahraniční články?
→ [Školení](#)
- 12/04** Úvod do problematiky průmyslových práv a databází ÚPV
→ [Školení](#)

Navigation Links (Sidebar):

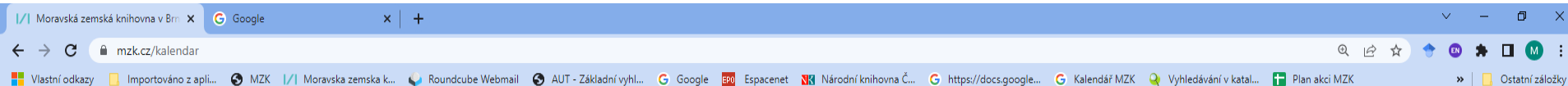
- [Pronájmy a prodeje](#)
- [Novinky ve fondu](#)
- [Česká knihovna](#)
- [Databáze](#)
- [Jak se přihlásit?](#)
- [Cena Premia Bohemica](#)
- **KNIHOVNY.CZ**

Footer Links:

- [Další připravované akce](#)
- [Archiv akcí](#)

MZK – akce pro veřejnost

<https://www.mzk.cz/KalendarAkci>

- O knihovně
- Katalogy a databáze
- Služby
- Studovny
- Pro knihovny
- Pro školy
- Knihovní fondy

/ Domů

Kalendář akcí

ICAL

23/03 Jan Skácel: Básně 2022

[Výstava](#)

23/03 Několik ukrajinských slov o válce

[Výstava](#)

23/03 (Re)vize knihoven 21. století. Prostor - funkce - příležitost.

[Výstava](#)

23/03 Voda živá a mrtvá - plazmatem proti špíně

[Přednáška](#)

24/03 ONLINE: Kde a jak hledat odbornou literaturu?

[Školení](#)

28/03 Promítání: Krajina v tísní (2017) a diskuze s poradcem pro změnu ...

[Promítání](#)

30/03 Wikipedie: WikiGap 2022

[Beseda](#)

31/03 ONLINE: Poznáváme digitální knihovny

[Školení](#)

Rychlá volba

- [Online katalog](#)
- [Kontakty](#)
- [Registrovat](#)
- [Databáze /e-zdroje/](#)
- [Ceník](#)
- [Jak se přihlásit?](#)
- [Poprvé v knihovně](#)
- [FAQ](#)
- [Meziknihovní výpůjční služby](#)
- [Výtah z knih. řádu](#)

Doporučujeme

PO 08.30 – 22.00

ÚT 08.30 – 22.00

ST 08.30 – 22.00

2. Úvod do problematiky zpracování rešerší a elektronických informačních zdrojů (EIZ)

2.1 Členění databází

2.1.1 Databáze dat podle obsahu

1. Bibliografické databáze

Obsahují bibliografické záznamy, informace o dokumentech.

2. Plnotextové (fulltextové) databáze

Obsahují plné texty, např. časopiseckých článků, dizertací apod.

3. Faktografické databáze

Obsahují konkrétní údaje, např. statistiky.

4. Rejstříky, adresáře

2.1 Členění databází

2.1.2 Databáze dat podle dostupnosti

- Volně přístupné databáze.
- Placené – licencované, profesionální, komerční databáze.

2.1 Členění databází

2.1.3 Databáze dat podle fyzické dostupnosti

- Lokálně přístupné.
- Přístupné v celé instituci.
- Vzdálený přístup.

2.1 Členění databází

2.1.4 Databáze dat podle nosiče

- Na optickém médiu (CD, DVD).
- Online – Internet.
- Kombinace obou přístupů.

2.2 Příprava řešerše

- Ujasnit si, co chci a nechci najít.
- Vytvořit soupis hledaných výrazů.
- Najít vztahy mezi těmito výrazy (booleovské operátory, závorky).
- Vytvořit logickou strukturu.
- Výběr zdrojů – hledat v různých zdrojích.
- Přizpůsobit zadání dotazu řešeršním možnostem dané databáze.
- Systematičnost.
- Respektovat licenční podmínky k danému elektronickému zdroji, pozor na omezení počtu stahovaných záznamů.

Vymezení hledané literatury či informací

- **tematické**,
- **chronologické** (literatura vydaná od roku ... do roku),
- **zeměpisné** (např. Evropa, Německo, ČR, Brno),
- **jazykové** (např. pouze v češtině, v angličtině),
- **druhové** (např. knihy a články z periodik a z konferenčních sborníků, normy, patenty, video apod.),
- **úplnost** (veškeré dokumenty odpovídající zadání nebo pouze výběr dokumentů).

Při přípravě rešerše pozor !

- Odborná terminologie, cizojazyčné výrazy.
- Výrazy nadřazené a podřazené.
- **Synonyma**, homonyma.
- Pravopis, např. *president*, *prezident*
- Angličtina:
 - rozdílný pravopis v britské a americké angličtině, např. *colour* x *color*, *tire* x *tyre*,
 - spojovníky, např. *pre-hospital*, *prehospital*.
- Transkripce a transliterace zejména jmen,
např. Čechov – *Tschechow*, Jurij – *Yury*, *Iurii*, Marx – *Marks*, Gor'kij – *Gorkij*, *Gorky*, *Gorki*, Gorbačev – *Gorbačov*, *Gorbachev*.

2.2.1 Rešeršní strategie (1)

1. Strategie stavebních kamenů

Původní dotaz je přeformulován do několika jednoduchých samostatných dílčích dotazů. Proveďte se tak několik dílčích rešerší, jejich výsledky se pak sloučí.

2.2.1 Rešeršní strategie (2)

2. Strategie rostoucí perly

Nejprve se provede rešerše k nejužšímu možnému pojmu z rešeršního dotazu, aby byl nalezen alespoň jeden relevantní záznam.

Z vyhledaného záznamu či vyhledaných záznamů se vyberou selekční údaje, naformuluje se nový dotaz a proběhne další hledání.

2.2.1 Rešeršní strategie (3)

3. Strategie osekávání

Nejprve proběhne vyhledávání na základě šíře formulovaného dotazu. Po prohlédnutí nalezených záznamů se dalšími kroky redukuje počet výsledků.

2.3 Vyhledávání v elektronických informačních zdrojích (EIZ)

- Prostudovat **helpy a nápovědy**, pozor na nastavení daného systému.
- Používat
 - pokročilé vyhledávací masky,
 - tezaury a další **řízené slovníky** klíčových slov a předmětových hesel, používat rejstříky,
 - booleovské operátory, závorky,
 - znaky pro rozšíření.

Praktické rady pro vyhledávání v EIZ

- Kontrolovat po sobě zadání:
 - pozor na překlepy,
 - chybné logické struktury.
- Sledovat výrazy ve vyhledaných záznamech:
zejména v klíčových slovech, názvech a abstraktech – inspirace pro další hledání.
- Pokud to daný rešeršní systém umožňuje, zadávat hledání v názvech, klíčových slovech (předmětu) a abstraktech.
- Pečlivě uvážit hledání v plných textech.
- Nepoužívat tzv. „stop slova“. Jedná se o výrazy, které rešeršní systém automaticky vylučuje z vyhledávání, bývají to zpravidla předložky a spojky.

2.4 Vyhledávací nástroje

2.4.1 Booleovské operátory

2.4.2 Zástupné znaky

2.4.1 Booleovské operátory

- Vyjadřují vztah mezi vyhledávanými pojmy.
- Pozor na nastavení databáze.
- U většiny databází mezera mezi hledanými výrazy znamená operátor AND.

Nemusí to však platit pro všechny elektronické zdroje. V některých databázích vyjadřuje mezera operátor OR, nebo frázi (pevné slovní spojení).

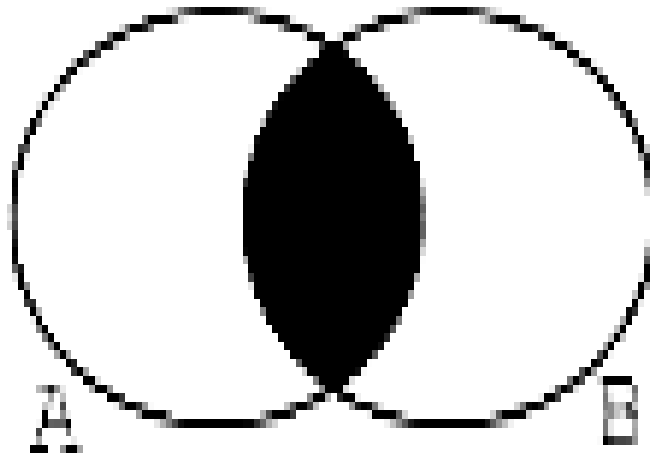
Booleovské operátory

- Při hledání ve zdrojích, u nichž není k dispozici náповěda, je zpravidla dobré psát operátory (včetně operátoru AND) a psát je velkými písmeny.
- Vyhledávací systémy mohou být různě nastaveny. U některých systémů **mezera mezi slovy** znamená operátor AND, u jiných operátor OR, či přesné slovní spojení (frázi).
- Jestliže vyhledávací maska obsahuje tlačítka (např. s operátory, závorkami či náhradními znaky), zpravidla se vyplatí upřednostnit tato tlačítka před vypisováním příslušných operátorů, závorek či náhradních znaků.

AND /a zároveň/

- Zúžení dotazu, současný výskyt všech uvedených termínů
- Systém vyhledá jen ty dokumenty, v nichž se vyskytují obě slova současně.
- Příklad: **automatizace AND knihovny**
- Jsou vyhledány všechny dokumenty, v nichž se objevují slova "automatizace" a "knihovny" současně.

AND

OR /nebo/

Rozšíření dotazu.

- Systém vyhledá všechny dokumenty, ve kterých se vyskytuje alespoň jedno ze dvou uvedených slov. Často používáno např. u synonym.
- Př.: **časopisy** OR **magazíny**
- Jsou vyhledány dokumenty obsahující slovo "časopisy", tak i dokumenty se slovem "magazíny".
- Další příklady: colour or color, diabetes or cukrovka, center or centre, tire or tyre.

OR

NOT /ne, bez/

- Odstranění nežádoucích dokumentů.
- Systém vyhledá všechny dokumenty, ve kterých se vyskytuje první slovo, ale nikoliv slovo druhé.
- Pozor! 4 možnosti zadání operátoru:

Golf NOT sport

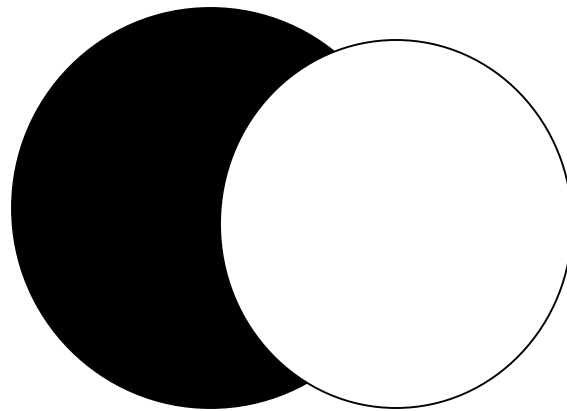
Golf AND NOT sport

Golf ANDNOT sport

Golf -sport

Ve všech případech jsou vyhledány dokumenty, v nichž je obsaženo slovo „golf“, ale nejsou vyhledány dokumenty, v nichž je obsaženo slovo „sport“.

NOT

Distanční (proximitní) operátory

Specifikují vzdálenost a posloupnost mezi vyhledávacími výrazy.

Hledaná slova se vyskytují v těsném sousedství nebo vedle sebe.

- NEAR.
- “ “ (**fráze**).
- WITHIN, W (záleží na pořadí slov).
- ADJACENT, ADJ (výrazy vedle sebe bez ohledu na pořadí).
- FOLLOWED BY (přesné pořadí).

Proximitní operátory

Příklady použití

- taxi W/5 drivers,
- taxi W5 drivers,
- taxi W(5) drivers,
- taxi WITHIN5 drivers,
- VAT N5 reform,
- VAT NEAR5 reform,
- česká %3 republika,
- česká !3 republika

2.4.2 Zástupné znaky

(rozšíření, truncation)

Používáme pro nalezení různých tvarů daného slova a odlišných forem pravopisu.

Náhrada za 0 – 1 znak,

právě 1 znak,

neomezený počet znaků.

Pravostranné a levostranné rozšíření, náhrada znaků uprostřed slova.

Individuální nastavení každého systému.

*, ?, %, _, \$, #

Příklady: most, pre_ident**

Literatura

COVILI, Jared. *Going google: powerful tools for 21st century learning*. 2nd ed. Thousand Oaks: Corwin, 2017, xiii, 219 s. ISBN 978-1-5063-2528-6.

FABIÁN, Ondřej. *Elektronické informační zdroje* [online]. Zlín, 2012 [cit. 2022-03-09].

Dostupné z: <https://web2.mlp.cz/koweb/00/04/23/37/07/elektronicke-informacni-zdroje.pdf>

KUŽELÍKOVÁ, Lucie, Jaroslav NEKUDA a Jiří POLÁČEK. *Sociálně-ekonomické informace a práce s nimi*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008, 88 s. ISBN 978-80-210-4577-4.

PAPÍK, Richard. *Internet - ekonomické, marketingové a finanční aplikace: strategie vyhledávání a prezentace*. Vyd. 1. Praha: Ekopress, 1998, 220 s. ISBN 8086119033.

PAPÍK, Richard. *Rešeršní strategie!a!informační!systémy pro!vědu!a!výzkum* [online]. Verze 1.0. Praha: Ústav informačních studií a knihovnictví FF UK v Praze, 2011 [cit. 2022-03-11]. Dostupné z:

https://sites.ff.cuni.cz/uisk/wp-content/uploads/sites/62/2016/01/Re%C5%A1er%C5%A1n%C3%AD-strategie-a-informa%C4%8Dn%C3%AD-syst%C3%A9my-pro-v%C4%9Bdu-a-v%C3%BDzkum_Pap%C3%ADk.pdf

PAPÍK, Richard. *Strategie vyhledávání informací a elektronické informační zdroje*. Brno: Tribun EU, 2011, 169 s. ISBN 987-80-7399-338-2.

TKAČÍKOVÁ, Daniela. *Informační zdroje Internetu a jak je efektivně využívat*. Praha: Výpočetní centrum ČVUT, 1997, 76 s.

VYMĚTAL, Jan. *Informační zdroje v odborné literatuře*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, 433 s. ISBN 978-80-7357-520-5.